

Komplex beavatkozások kidolgozása és értékelése¹

Development and evaluation of complex interventions

Ismertető:	Vitrai József
Ismertetett szakdokumentum:	Skivington, K., Matthews, L., Simpson, S. A., Craig, P., Baird, J., Blazeby, J. M., Boyd, K., A., Craig, N., French, D. P., McIntosh, E., Petticrew, M., Rycroft-Malone, J., White, M., & Moore, L. (2021). Framework for the development and evaluation of complex interventions: gap analysis, workshop and consultation-informed update. <i>Health Technology Assessment (Winchester, England)</i> , 25(57), 1–132. doi: 10.3310/hta25570
Kulcsszavak:	komplexitás; beavatkozás; ajánlás
Keywords:	complexity; intervention; recommendation

Beküldve: 2021. 12. 08., doi: [10.24365/ef.v63i1.7757](https://doi.org/10.24365/ef.v63i1.7757)

Összefoglaló

A beavatkozások olyan intézkedések, amelyeket a változás érdekében tesznek, például szívműtét, mozgásprogram vagy nyilvános dohányzási tilalom. A beavatkozásokat összetettnek vagy komplexnek nevezzük, ha több szakaszból vagy részből állnak, vagy ha a környezet, amelyben megvalósulnak, összetett.

A brit Orvosi Kutatási Tanács (*Medical Research Council*) legutóbb 2006-ban tett közzé egy keretrendszert az összetett beavatkozások kidolgozásának és értékelésének módjáról. A most megjelent dokumentum bemutatja, hogy miként frissítették a keretrendszert a kutatási módszerek és a különböző tudományok fejlődésének figyelembevételével, továbbá ismerteti azt.

A legfontosabb frissítések a következők:

1. A komplex beavatkozás meghatározása megváltozott: a beavatkozás tartalmán túl magában foglalja azokat a körülményeket, a kontextust, amelyben azokat megvalósítják.
2. A rendszertudomány módszereinek hozzáadása: olyan megközelítések, amelyek figyelembe veszik a beavatkozás tágabb rendszerét.
3. Nagyobb hangsúlyt kapnak a nem kutatók által kidolgozott beavatkozások (pl. szakpolitikai változtatások és egészségügyi szolgáltatások nyújtása).
4. A bizonyítékok hasznosságát, mint a komplex beavatkozás-kutatás fő célját azonosították.
5. Hat olyan alapvető elem meghatározása, melyekkel a kutatás során foglalkozni kell: a kontextus; az elmélet finomítása és tesztelése; az érdekelt felek bevonása; a legfontosabb bizonytalanságok azonosítása; a beavatkozás finomítása; és a gazdasági megfontolások.

Az aktualizált keretrendszer célja, hogy segítse a kutatás finanszírozásában és tervezésében részt vevőket abban, hogy a megközelítések, kérdések és módszerek széles skáláját mérlegeljék, és a legmegfelelőbbet tudják kiválasztani. Célja továbbá, hogy segítse a kutatókat abban, hogy a kutatást a felhasználók számára a lehető leghasznosabb módon valósítsák meg és megfelelően dokumentálják.

Summary

Interventions are measures taken to make a change, such as heart surgery, an exercise program, or a ban on smoking in public. Interventions are called complex if they consist of several phases or parts, or if the context in which they are implemented is complex.

The UK Medical Research Council last published a framework for how to develop and evaluate complex interventions in 2006. This document describes how the framework has been updated to take account of developments in research methods and thinking and describes the new framework document.

¹ Az ismertetés a dokumentum *Scientific Summary*-jának fordításán alapszik.

The key updates include:

1. The definition of a complex intervention has changed: in addition to the content of the intervention, it includes the circumstances and context in which it is delivered.
2. The addition of systems science methods: an approach that takes into account the broader system of the intervention.
3. A greater emphasis on interventions developed by non-researchers (e.g. policy changes and health service delivery).
4. Emphasis on the utility of evidence as a key aim of complex intervention research.
5. Identify six elements that research should address: context; refining and testing program theory; stakeholder engagement; identifying key uncertainties; refining the intervention; and economic considerations.

The updated framework is intended to help those involved in research funding and design to consider a wide range of approaches, questions, and methods and select the most appropriate one. It also aims to help researchers to conduct and report research in the most useful way for research users.

HÁTTÉR ÉS INDOKLÁS

2006-ban a brit Orvosi Kutatási Tanács útmutatót tett közzé a komplex beavatkozások kidolgozására és értékelésére vonatkozóan (Craig et al., 2006), amely a 2000-ben közzétett keretrendszerre épül (Medical Research Council, 2000). A cél az volt, hogy segítse a kutatókat és a kutatás finanszírozóit abban, hogy felismerjék és elfogadják azokat a komplex beavatkozások kidolgozására és értékelésére kialakított módszereket, amelyek alkalmasak a kutatások minőségének javítására, és ezáltal azok hatásának maximalizálására.

Az útmutató 2006-os kiadása óta jelentős fejlődés történt a komplex beavatkozások kutatásának területén. Egyes területeken a megközelítések és módszerek alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok és ismeretek felhalmozódtak, és részletes, célzott útmutatókat adtak közre a kutatások megvalósításához és dokumentálásához. Más területeken a komplex beavatkozással kapcsolatos kutatás új kihívásait azonosították, és emiatt megkérdőjelezték a korábbi útmutatók hagyományos megközelítéseit és módszereit.

A fentiek helyett volt szükség a 2006. évi útmutató frissítésére. Mivel ma már több részletes útmutató áll rendelkezésre, valamint a megközelítések szélesebb körének figyelembevételére van szükség, a cél egy kevésbé előíró és rugalmasabb, átfogó útmutató megalkotása volt. Az új keretrendszer célja, hogy javítsa a komplex beavatkozásokra vonatkozó kutatások tervezését és megvalósítását, növelve azok asznoóságát,

hatékonyságát és hatását. A kutatás értékének növelésére és a kutatási veszteségek minimalizálására vonatkozó elvekkel összhangban a keretrendszer (1) hangsúlyozza a különböző kutatási szempontok alkalmazását és a kutatás felhasználóinak, azaz a klinikusoknak, a betegeknek és a nyilvánosságnak a kutatócsoportokba való bevonását, továbbá (2) célja, hogy segítse a kutatócsoportokat a kutatási kérdések rangsorolásában, valamint a megfelelő módszerek kiválasztásában és alkalmazásában.

MÓDSZEREK

A keretrendszert az alábbi négy szakaszban dolgozták ki:

1. szakasz

„Hiányelemzést” végeztek azzal a céllal, hogy azonosítsák és összefoglalják a korábbi iránymutatás azon aspektusait, amelyek frissítést igényeltek. Az ezt végző projekt- és tudományos tanácsadó csoport összeállította a tovább vizsgálendő témakörök listáját. Minden egyes témakörben elvégezték a meglévő szakirodalom rövid áttekintését. Ez alapján dolgozták ki azokat a kérdéseket, amelyeket a 2. szakaszban szakértőkkel részletesebben megvizsgáltak. Ez a kezdeti szakasz határozta meg a frissítés ütemtervét.

2. szakasz

Szakértői műhelytalálkozót szerveztek, hogy véleményeket gyűjtsenek és rögzítsék az onnan

lefedendő vagy aktualizálandó témákat. A résztvevőket a projekt- és a tudományos tanácsadó csoport jelölte ki, és arra törekedtek, hogy a hiányelemzésben azonosított témák mindegyikéhez legalább két szakértőt felkérjenek. Ezek a témakörök képezték a facilitált szekciómegbeszélések kiindulópontját. A műhelytalálkozón 36 szakértő vett részt a komplex beavatkozások fejlesztése és értékelése szempontjából releváns számos tudományágat képviselve, például a népegészségügy, az egészségügyi szolgáltatások kutatása, a klinikai kutatás és az egészséggazdaságtan területéről. A megbeszéléseket hangfelvételen rögzítették, majd ezeket a felvételeket áttekintették, tematikusan rendszerezték és felhasználták az aktualizált keretrendszer első tervezetének tartalmára vonatkozó döntések meghozatalához.

3. szakasz

Nyílt konzultációt rendeztek 2019 áprilisában, melynek célja a keretdokumentum első teljes tervezetével kapcsolatos vélemények összegyűjtése volt. A lehetséges véleményezőket e-mailben, és a nyilvános közösségi média csatornáin keresztül is megpróbálták bevonni. A konzultációs válaszokat (n = 52) tematikusan rendszerezték, és a projektcsoport a tudományos tanácsadó csoporttal együtt döntött a keretdokumentum felülvizsgálatáról.

4. szakasz

A projektcsoport a tudományos tanácsadó csoporttal folytatott megbeszéléseken és valamennyi szerző támogatásával elkészítette a végleges dokumentumot. Ezt követően 2020 májusában és júniusában megküldték azt véleményezésre az Orvosi Kutatási Tanácsnak és a Nemzeti Egészségügyi Kutatási Intézet (National Institute for Health Research) Módszertani Kutatási Program tanácsadó csoportjának, a Népegészségügyi Tudományok Csoportjának, valamint további nyolc szakértőnek, és a beérkezett vélemények figyelembevételével véglegesítették a dokumentumot.

EREDMÉNYEK

A legfontosabb változások a korábbi iránymutatóhoz képest:

1. Kibővítették a komplex beavatkozás meghatározását úgy, hogy az magában foglalja a beavatkozás és a környezet közötti kölcsönhatásból eredő, valamint a beavatkozás szerkezetéből eredő komplexitást is.
2. Az elméleti és a módszertani kutatások legújabb fejleményeire támaszkodva ajánlásokat fogalmaztak meg arra, hogy a kutatók hogyan vehetik figyelembe a komplexitást. A szerzők ajánlják továbbá a különböző kutatási perspektívák figyelembevételét és használatát, valamint a kutatási kérdések és módszerek pragmatikus és pluralista megválasztását. Négy, egymást átfedő kutatási megközelítést határoztak meg, amelyek különböző típusú kutatási kérdések megválaszolásához alkalmazhatók:
 - i. Hatásosság: Milyen mértékben hozza a beavatkozás a kívánt eredményeket kísérleti vagy ideális körülmények között?
 - ii. Hatékonyság: Milyen mértékben hozza a beavatkozás a kívánt eredményeket valós körülmények között?
 - iii. Elmélet: Mi és hogyan, milyen körülmények között működik?
 - iv. Rendszertudomány: Miként alkalmazódik egymáshoz a rendszer és a beavatkozás?

Ösztönzik a különböző kutatási megközelítések mérlegelését, különösen azt, hogy ezek miként használhatók fel a beavatkozás, a megvalósítás színhelyének, valamint a kettő közötti időbeli összefüggés értelmezésére és értékelésére. A különböző kutatási megközelítések alkalmazása ugyanis lehetővé teszi a komplexitás forrásainak megfelelő figyelembevételét.

3. Hat alapvető elemet azonosítottak, amelyekkel a kutatási folyamat során érdemes foglalkozni:
 - i. Kontextus: Első ízben emelték ki a kontextus fontosságát, valamint a beavatkozások „rendszerbeli eseményekként” való értelmezésének előnyét. Hangsúlyozzák, hogy a beavatkozások valójában a végrehajtás körülményeivel, kontextusával való kölcsönhatások révén fejtik ki hatásukat.
 - ii. A programelmélet finomítása és tesztelése: A programelmélet leírja, hogy egy beavatkozás várhatóan hogyan és milyen feltételek mellett fejt ki hatását. A prog-

ramelméletet a végrehajtás minden szakaszában tesztelni és finomítani kell, és azt a bizonytalanságok, a kutatási kérdések és az értékelési eredmények meghatározásához kell felhasználni. A programelmélet kidolgozása együttműködésen alapuló és ismétlődő folyamat.

- iii. Érintettek: Elengedhetetlen az érintettek kutatási folyamatba történő érdemi bevonása és partneri együttműködés a beavatkozásokkal kapcsolatos kutatási elemek közös kidolgozásában, azonosításában vagy rangsorolásában, valamint a programelméletek, a kutatási megközelítések, a fő bizonytalansági tényezők és kutatási kérdések egyeztetésében.
- iv. Bizonytalanságok: Kulcsfontosságú a már ismert bizonytalanságok azonosítása, valamint azoké, melyek a programelmélet, a kutatócsoport és az érdekeltek által legfontosabbnak ítélt tényezőkhöz kapcsolhatók. Ezek segítséget jelentenek a kutatási kérdések megfogalmazása és rangsorolása során, valamint megbízhatóbb alapot nyújtanak a döntésekhez.
- v. Beavatkozás finomítása: A beavatkozás „finomhangolásának” vagyis módosításának folyamata, azt követően, hogy az előzetes változatot (prototípust) kifejlesztették. Azt javasolják, hogy a beavatkozást folyamatosan a programelmélettel összhangban finomítsák, mert az javíthatja a beavatkozás megvalósíthatóságát.
- vi. Gazdasági megfontolások: A beavatkozások megvalósításához szükséges erőforrások és az eredmények összehasonlítása meghatározó az érintett egyének és szervezetek számára. Ezekre a korábbi útmutatóhoz képest nagyobb hangsúlyt fektet az új keretrendszer. A szerzők ezt a kutatási projekt minden fázisában kulcsfontosságú elemnek tartják, nem pedig egyszerűen a költséghatékonyság értékelésére szolgáló eljárásnak.

A kutatási folyamatot négy szakaszra osztják: a kidolgozás, a megvalósíthatóság elemzése, az értékelés és a megvalósítás. Minden egyes szakaszhoz tömör összefoglalót adnak a legújabb fejleményekről, érintik a legfontosabb megválaszolható kérdéseket, és további olvasmányokat ajánlanak.

1. Kidolgozás

- i. A beavatkozás kidolgozása: Nagymértékben támaszkodnak az INDEX kutatás által nyújtott átfogó útmutatásra (O’Cathain et al., 2019). A kidolgozás lépései a következők: megfelelő tervezés; az érdekeltek bevonása; a beavatkozás kidolgozásához megfelelő szakértelemmel rendelkező csoport összehívása; a kapcsolódó szakirodalom és elméletek áttekintése; a programelmélet kidolgozása, tesztelése és finomítása; elsődleges adatok felhasználása; a beavatkozás kontextusának értelmezése; a jövőbeli végrehajtás átgondolása; a beavatkozás megfelelő finomítása; és a kidolgozási szakasz lezárása, beleértve a folyamat dokumentálását. E lépéseket négy olyan kérdéscsoporttal egészítették ki, amelyek hasznosak lehetnek egy beavatkozás kidolgozása során: a beavatkozások új kontextushoz való igazítása; a tágabb rendszertényezők figyelembevétele; a beavatkozás modellezése vagy szimulációja; és a gazdasági tényezők figyelembevétele.
- ii. A beavatkozás azonosítása: a kutatók nem mindig tudnak részt venni a beavatkozás kidolgozásában, például amikor azokat politikai környezetben tervezik és irányítják. Ez némileg eltérő kihívásokat jelent a kutatás ezen szakaszában. Például, előfordulhat, hogy nem teljesen világos, mi a beavatkozás elméleti alapja, vagyis nincs kifejezett programelmélet. A kutatásnak ebben a szakaszában a legfontosabb lépés a programelmélet kidolgozása, mely fontos alapja lesz az értékelési tervvel kapcsolatos megfontolásoknak.

2. A megvalósíthatóság elemzése

Ez a szakasz a kidolgozási szakaszban azonosított bizonytalanságok feltárására szolgál. Ideális esetben több érdekelt fél bevonásával kell kidolgozni a „továblépési kritériumokat” annak eldöntésére, hogy egy adott ponton továbblépjünk-e az értékelés következő szakaszába, folytassuk-e a megvalósíthatóság további elemzését, visszatérjünk-e a beavatkozás kidolgozásához, vagy befejezzük-e a kutatást. A továblépési kritériumok kapcsolódhatnak az értékelési tervhez, amelynek kulcsfontosságú szempontjai a következők: a résztvevők toborzásának és érdeklődésük fenntartásának megvalósíthatósága; a megfelelő mintanagyság elérésének lehetősége; az eredmények értékelésének megvalósíthatósága (pl. adatgyűjtő eszközök és a nyomon

követés időtartama); az adatgyűjtés és -elemzés kapacitása és ideje; valamint a nem szándékolt eredmények figyelembevétele.

A továbblépési kritériumok magával a beavatkozással kapcsolatos bizonytalanságokhoz is kapcsolódhatnak, például a beavatkozás optimális és elfogadható tartalmához és megvalósításához, a beavatkozás tervéhez való ragaszkodáshoz, a költséghatékonyság valószínűségéhez, valamint a beavatkozást megvalósító személyek kapacitásához, amely a beavatkozásnak a tervezett módon történő végrehajtásához szükséges. Ez még akkor is fontos, ha a beavatkozás hatékonynak bizonyult, különösen akkor, ha a kontextuális vagy megvalósítási tényezők befolyásolhatják a beavatkozás hatékonyságát. Kulcsfontosságú, hogy további feladatok elvégzésére lehet szükség a beavatkozás finomításához, mielőtt a teljes körű értékelésbe kezdenének, és magát a programelméletet is párhuzamosan finomítani kell. A gazdasági modellezés annak értékelésére használható, hogy egy beavatkozás várható haszna igazolja-e annak költségeit, és így hasznos annak eldöntéséhez, hogy érdemes-e továbblépni a teljes körű értékelésre. Az értékelhetőség becslése a megvalósíthatósági tanulmány egy kiegészítő megközelítése. Ez a beavatkozások kidolgozását és értékelését támogató, együttműködésen alapuló megközelítés, amelynek célja annak meghatározása, hogy egy beavatkozás hasznosan értékelhető-e vagy sem, és ehhez milyen módszerek a legmegfelelőbbek.

3. Értékelés

Ebben a fázisban fontos mérlegelni, hogyan lehet a döntéshozatal céljára maximalizálni az információk „hasznosságát”. Ehhez meg kell ismerni a beavatkozással kapcsolatos legfontosabb bizonytalanságokat, és olyan kutatási kérdéseket kell kidolgozni, melyek relevánsak a bizonytalanságok feloldásához. Számos, előzőleg említett kutatási szempontot kell figyelembe venni, és nem feltétlenül csak a hatékonyságra kell összpontosítani. Sok vizsgálati terv létezik, és a döntést, hogy melyiket alkalmazzuk, a feltett kutatási kérdések alapján, az azonosított bizonytalanságok figyelembevételével kell meghatározni. Nincs „legjobb” vizsgálati terv, a megközelítést az adott helyzethez kell igazítani. Lényeges szempont az eredményesség mérőszámainak vagy a változás mutatóinak kiválasztása. Ezeket is az érdekeltek számára fontos eredmények vagy változások, valamint a beavatkozás alapos értelmezése alapján kell kiválasztani. Az

eredményesség mérésének nem kell kizárólag az egyéneken bekövetkezett változásokat megragadniuk, hanem értékelhetik a rendszerben bekövetkezett változásokat is, például a politika vagy a társadalmi normák változását, vagy annak feltárását, hogy a rendszer egyik részén bekövetkezett változás miként változtatja meg a viselkedést a rendszer más részein, mint például a dohányzás otthonra való visszaszorulása a nyilvános dohányzási tilalom bevezetése után.

4. Megvalósítás

Ez a szakasz a beavatkozások hatásának növelése érdekében tett tudatos erőfeszítésekről szól. Még ott is, ahol a beavatkozások hatásosnak bizonyulnak, ritkán valósítják meg őket teljes egészében sikeresen. A megvalósítás tudománya egy fejlődő kutatási terület, amelynek egyik fókuszja az olyan beavatkozások hatásos megvalósításának maximalizálása, amelyek hatékonyságát már bizonyították egy korábbi vizsgálatban. A megvalósítási kutatásokban a leginkább fontos eredmények tulajdonképpen a megvalósítás hatékonysága, például az eléréssel, a szakpolitikai hatással és a szolgáltatás igénybevételel mérve. A megvalósítást a komplex beavatkozással kapcsolatos kutatások minden szakaszában figyelembe kell venni. A megvalósítás figyelembevétele ugyanis növeli a valós körülmények között elfogadható és fenntartható beavatkozások kidolgozásának esélyét.

A dokumentumban esettanulmányokat mutatnak be a különböző megközelítések illusztrálására és az egyes pontok szemléltetésére.

A komplex beavatkozással kapcsolatos vizsgálatok minden fázisában bátorítják a kutatókat, hogy rendszeresen térjenek vissza a fent említett központi elemekre. Egy ellenőrző listát is adnak a keretrendszer használatának támogatására és dokumentálására, különösen az alapelemekre és az egyes kutatási fázisok legfontosabb szempontjaira való odafigyelésre, a támogatási kérelmek és a folyóiratcikkek elkészítése során.

A komplex beavatkozások kutatása egy interdiszciplináris, gyorsan fejlődő terület, amelyben a kulcsfogalmakat különböző módon használják. A dokumentum szójegyzéke tartalmazza a kulcskifejezések munkadefinícióit. A keretdokumentum rövid útmutatást ad arra vonatkozóan is, hogy miként kell megközelíteni a komplexitást a bizonyítékok szintézise során.

KÖVETKEZTETÉSEK

A keretrendszer pluralista megközelítést alkalmaz, és ösztönzi a különböző kutatási szempontok figyelembevételét és felhasználását. A szerzők elismerik, hogy a döntéshozatal szempontjából leghasznosabb bizonyítékok előállításához gyakran egyensúlyozni kell a szűken értelmezett kérdésekre adott pontos, elfogulatlan válaszok és a tágabb, összetettebb kérdésekre adott bizonytalanabb válaszok között. E keretrendszer korábbi kiadásai abból a feltételezésből indultak ki, hogy a hatékonyság elfogulatlan becslése az értékelés alapvető célja. A szerzők most hangsúlyozzák, hogy az elméletek javítása és annak megértése, hogy a beavatkozások miként és milyen körülmények között járulnak hozzá a változáshoz, ugyancsak fontos céljai a komplex beavatkozással kapcsolatos kutatásoknak.

Számos összetett beavatkozás kutatási problémája esetében a hatékonyság vagy eredményesség vizsgálata az optimális megközelítés, amelyhez valószínűleg egy véletlen besorolásos, kontrollált vizsgálat a legjobb megoldás a torzításmentes becslés elérése érdekében. Más problémáknál ez nem így van, és az alternatív nézőpontok és vizsgálati tervek nagyobb valószínűséggel fognak hasznos új ismereteket generálni, melyek segítenek csökkenteni a döntéshozói bizonytalanságot. A jövőre nézve fontos, hogy a finanszírozók által megrendelt és a kutatók által végzett intervenciók kutatások ne korlátozódja-

nak a nézőpontok és megközelítések olyan szűk körére, amelyek a megrendelő szempontjából kevésbé kockázatosak, ugyanakkor nagyobb valószínűséggel adnak egyértelmű és elfogulatlan választ az adott kérdésre. Sok esetben ugyanis merészebb megközelítésre van szükség, és olyan új módszereket és nézőpontokat kell kipróbálni, melyekhez a még nem széles körben alkalmazott módszerek elterjesztése, valamint a módszertani innováció nélkülözhetetlen.

A szerzők azt az álláspontot képviselik, hogy a keretrendszer jövőbeli frissítései továbbra is széles, pluralista szemléletet kövessenek. Ehhez az egyre szélesedő témakört, valamint az egyes módszerekről és témákról már rendelkezésre álló gazdag, sokszínű és folyamatosan fejlődő, részletes módszertani útmutatókat figyelembe véve az lenne a leghasznosabb, ha a keretrendszer célszerűen egy olyan webalapú formátumban jelenne meg, amely lehetővé teszi a szöveg gyakori frissítését, új anyagok beépítését, a frissített és újonnan megjelenő kulcsfontosságú forrásokra mutató új linkek hozzáadását.

FINANSZÍROZÁS

A projektet a Medical Research Council és a National Institute for Health Research (Department of Health and Social Care 73514) közösen finanszírozta.

TANULSÁGOK A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

A (nép)egészségügyi kutatásokkal foglalkozó szakemberek számára igen fontos, mondhatni, korszakos ez a dokumentum, mert „hivatalosan” kinyilvánítja, hogy az egészség javítására irányuló beavatkozások tervezésekor, megvalósításakor és értékelésekor elengedhetetlen a rendszerszemlélet. Bár ez nyilvánvalóan következik abból a már évtizedek óta ismeretes megfontolásból, hogy az egészség — akárcsak más társadalmi jelenségek is — a befolyásoló tényezők komplex rendszerének terméke, eddig ezt egészségügyi szakdokumentum nem tette ilyen egyértelművé. Ugyancsak érdemes kiemelni a vizsgálat körülményeinek, kontextusának a kutatások középpontjába emelését. A korábbi kutatási megközelítések — leginkább jellegzetesen a randomizált kutatások — esetében az értékeléskor a körülmények figyelmen kívül hagyása megakadályozta az eredmények valós világra történő általánosíthatóságát, alkalmazhatóságát. Kívánatos lenne, ha a hazai (nép)egészségügyi szakemberek képzése során e szakdokumentumban megfogalmazottak mielőbb kiemelt szerepet kapnának, ezzel növelve a magyar (nép)egészségügyi kutatások sikerességét, elismertségét.

Köszönetnyilvánítás: A cikk elkészítését a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta.

Információk a szerzőről:

Vitrai József, Egészségfejlesztés folyóirat, Budapest; MTA–SZTE Egészségfejlesztés Kutatócsoport, vitrai.jozsef@gmail.com

HIVATKOZÁSOK

Craig, P., Dieppe, P., Macintyre, S., Michie, S., Nazareth, I., Petticrew, M., & Medical Research Council Guidance (2008). Developing and evaluating complex interventions: The new Medical Research Council guidance. *BMJ (Clinical research ed.)*, 337, a1655. doi: [10.1136/bmj.a1655](https://doi.org/10.1136/bmj.a1655)

Medical Research Council (Great Britain). (2000). Health Services and Public Health Research. A Framework for Development and Evaluation of RCTs for Complex Interventions to Improve Health.

O’Cathain, A., Croot, L., Duncan, E., Rousseau, N., Sworn, K., Turner, K. M., Yardley, L., & Hoddinott, P. (2019). Guidance on how to develop complex interventions to improve health and healthcare. *BMJ Open*, 9(8), e029954. doi: [10.1136/bmjopen-2019-029954](https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-029954)